

OPPIVA-verkoston kannanotto perusopetuksen uudistamiseen

28.3.2023

Jakelu: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Kuntaliitto, Suomen Rehtorit, Opsia, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi, eduskuntavaaleihin ja sen jälkeisiin hallitusohjelmaneuvoitteluihin valmistautuvat puolueet, media

Perusopetuksen seuraava kehitysaskel on otettava nyt

OPPIVA-verkosto muistuttaa aluksi siitä, että suomalaisen koulutuksen ja peruskoulun oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi ovat kansainvälisissä vertailuissa edelleen maailman huipputasoa.

OPPIVA-verkosto esittää ajankohtaisia ja perusteltuja toimenpiteitä perusopetuksen ajantasaistamiseksi ja hyvien oppimistulosten varmistamiseksi.

1. Perusopetuksen järjestäminen vaatii kokonaisuudistuksen

Perusopetuksen lainsäädännön kokonaisuudistus tulee aloittaa perusopetuksen pedagogiikan ja opetussuunnitelman toteutumisen valtakunnallisella arvioinnilla.

Perusopetuslaki on ollut voimassa vuodesta 1999, ja siihen on tehty vuosien varrella monia osauudistuksia. Nyt on tehtävä perusopetuslainsäädännön kokonaisuudistus. Valmistelun pohjaksi on otettava viime vuosien arviointi- ja tutkimustuloksia sekä tehtävä lähtötilanteen valtakunnallinen arviointi. Erityisesti nykyinen oppimisen tuen kolmiportainen malli on uudistettava. Hallinnollisen työn keventämiseen täytyy kiinnittää huomiota, ja päätöksissä tulee painottaa pedagogisia järjestelyjä. Resurssien ja työpanoksen täytyy kohdistua ensisijaisesti oppilaan kanssa tehtävään työhön.

Perusopetuslain tarkastelun rinnalla tulee tarkastella myös muita lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvien palvelujen järjestämistä ohjaavia lakeja, esimerkiksi nuorisolakia.

OPPIVA-verkosto ehdottaa, että opetus- ja kulttuuriministeriö antaa Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle Karville toimeksiannon peruskoulun opetussuunnitelman toimeenpanon kokonaisarvion tekemisestä lainsäädäntötyön pohjaksi olemassa olevia arviointityön tuloksia täydentämällä.

2. Perusopetuksen säätely ja pedagogiikka kaipaavat uudistamista

Seuraavan hallituskauden koulutuspoliittisiin kehittämistoimenpiteisiin on otettava peruskoulun pedagoginen uudistaminen. Tulevaisuuden koulun tulee ottaa pedagogiikassaan entistä paremmin huomioon oppilaiden vaihtelevat tarpeet ja edellytykset. Yksilölliset opinpolut tulee rakentaa siten, että ne arvostavat erilaisia oppimisen tapoja ja kiinnostuksia. Opetussuunnitelman tavoitteiden tulee olla kaikille samat, mutta oppimisen polkujen ja toimenpiteiden niihin pääsemiseksi pitää voida vaihdella nykyistä enemmän.

Jatkuvan oppimisen edellytykset luodaan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Perinteisten tietojen ja taitojen rinnalla korostuu myönteinen asenne oppimiseen, luottamus omaan oppimiskykyyn ja tahto kehittää osaamistaan. Digitalisaation edellyttämien perustaitojen riittävä hallinta kuuluu jokaiselle oppilaalle.

Perusopetuksen lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden joustavuutta on siis lisättävä siten, että opetus on entistä enemmän oppijalähtöistä ja yksilölliset oppimisedellytykset huomioitavaa. Varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta alkaen on luotava perusopetukseen yksilöllisiin kehitys- ja oppimiseroihin vastaava turvallinen oppijan polku. Kouluyhteisöissä on lisättävä oppilaiden osallisuustaitoja, yhdessä oppimista, koulutukseen kiinnittymistä sekä hyvinvointia monialaisessa yhteistyössä.

Väestörakenteen muutokset sekä kotimainen ja kansainvälinen muuttoliike lisäävät oppilaitosverkon muutoshaasteita, ja oppilaat keskittyvät suurempiin kouluyksiköihin tai opetusta järjestetään verkostomaisesti. Tarvitaan toimintatapojen uudistamista siten, että muutokset koetaan turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukeviksi. Alueellisen eriarvoistumisen torjumiseksi myös etäopetuksen pedagogiikka kaipaa kipeästi tutkimustukea ja kokeiluja, joiden perusteella pitää selvittää etäopetuksen mahdollisuudet lähiopetusta täydentävänä järjestämismuotona. Myös nämä näkökulmat tulee huomioida sekä normien että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamisessa.

Peruskoulun opiskeluohjelman pitää kehittyä siten, että jokaiselle nuorelle voidaan taata riittävä perusta jatkuvaan oppimiseen läpi elämän.

OPPIVA-verkosto ehdottaa, että perusopetuksen uudistamisprosessi alkaa heti uuden hallituskauden alussa vuonna 2023. Ensin on luotava kokonaisnäkökulma perusteellisen arvioinnin pohjalta, minkä jälkeen on käynnistettävä lainsäädännön uudistamisprosessi. Kolmas vaihe on perusopetuksen valtakunnallisten perusteiden uudistaminen ja hyvin resursoitu paikallinen opetussuunnitelmatyö.

3. Perusopetuksen paikallinen kehittäminen on ratkaisevaa

Perusopetuksen oppimistuloksissa tapahtunut notkahdus voidaan korjata, kun toimenpiteisiin ryhdytään suunnitelmallisesti. Paikallisesti tilannetta voidaan korjata koulutuksen järjestäjille tarkoituksenmukaisesti kohdentuvilla toimenpiteillä ja riittävällä rahoituksella. Tässä kehitystyössä paikallisella perusopetuksen toiminnan arvioinnilla on suuri merkitys.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten oppilaiden valmistava opetus tulisi mahdollistaa kahteen vuoteen saakka, ja sen kesto tulee määrittellä tarvelähtöisesti ja yksilöllisesti. S2-kielen opetuksen määrään

ja resursseihin on panostettava tarvelähtöisesti. Tavoitteena on, että jokaisella oppijalla on toiselle asteelle siirryttäessä riittävät toisen asteen kielelliset valmiudet. Opetuskielen hallinta on oppimisen kannalta avaintekijä.

Peruskoulu oppivelvollisuuskouluna on lähtökohdaltaan inklusiivinen. Oppimisen kolmiportaisen tuen mallin uudistamisen rinnalla inklusiivisen koulun toimintamalleja on monipuolistettava niin, että jokainen oppilas löytää paikkansa peruskoulussa. Hyviä käytänteitä on levitettävä koulutuksen järjestäjien ja koulujen kesken. Myös vaativaa erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeet on huomioitava kehittämällä monialaista tukea yhdessä hyvinvointialueen asiantuntijoiden kanssa.

OPPIVA-verkoston mielestä kaksivuotiseen esiopetukseen siirtyminen on kannatettavaa, kunhan se tukee lasten kehitystä yksilöllisesti ja vähentää oppimisen esteitä. Laadukas varhaiskasvatus ja joustava siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen luovat pohjaa oppimiserojen vähentämiselle koulupolun alussa.

Opetussuunnitelman toimeenpanossa on oltava riittävät resurssit ja riittävästi aikaa sekä valtion että kuntien ja koulutuksen järjestäjien tasolla.

OPPIVA-verkoston näkemyksen mukaan kansallisella tasolla on taattava perusopetuksen riittävä rahoitus. Kestävä hyvinvointi, elinvoima ja kilpailukyky rakentuvat koulutuksen varaan.

Rahoituksen perustana oleva valtionosuusjärjestelmä tulee uudistaa niin, että aiemmat leikkaukset kompensoidaan. Lisäksi paikallista perusopetuksen kehittämistä tulee suunnitella ja rahoittaa entistä tarkoituksenmukaisemmin, jotta oppimistulokset paranevat.

Nykyinen pirstaleinen kehittämisrahoitusmalli ei ole alueellisesti eikä oppilaan näkökulmasta yhdenvertainen. Kansallisen tason pirstaleinen hankerahoituksen jakaminen aiheuttaa pirstaleisuuden myös paikalliseen kehittämiseen ja aiheuttaa henkilöstölle kuormitusta sekä jättää kehittämistyön vaikuttavuuden heikoksi. Valtakunnallisen resurssin pitäisi kohdentua suoraan kuntien opetuspalveluille kohdennettuina, laajempina ja pidempikestoisina kehittämiskokonaisuuksina.

4. Hyvinvointia ja oppimista ei voi erottaa

Hyvä oppiminen perustuu lasten hyvinvoinnille. Peruskoulun oppilaiden hyvinvointiin on panostettava erityisesti nyt korona-ajan luoman hyvinvointivajeen korjaamiseksi. Sekä ryhmä- että kouluyhteisötasolla kertyvien koulukokemusten tulee tukea oppilaiden jatkuvaa oppimismotivaatiota, oppimisen merkityksellisyyttä ja yhteisöllisyyden tunnetta.

Kielteisten ilmiöiden kuten koulua käymättömyyden, yksinäisyyden, koulukiusaamisen tai motivaatio-ongelmien poistaminen edellyttää yksittäisiin ilmiöihin kohdistuvien toimintaohjelmien sijaan kouluyhteisöjen kokonaisvaltaista sosiaalista ja yhteisöllistä kehittämistä.

Hyvinvointityössä tärkeinä yhteistyökumppaneina ovat vasta perustettujen hyvinvointialueiden lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja niiden ammattilaiset. Hyvinvointialueiden on hoidettava niille laissa säädetty tehtävät kuten opiskeluhuoltoon kuuluvat kuraattori-, psykologi- ja terveydenhoitopalvelut sekä vaativan erityisen tuen piirissä olevien oppilaiden kuntoutus- ja hoitopalvelut. Kokonaisvaltaiselle kouluyhteisöjen sosiaaliselle kehittämiselle on luotava tavoitteet ja rakenne, ja moniammatillisen yhteistyön on toimittava saumattomasti yli rajapintojen.

Lapsiperheköyhyyden ja ylisukupolvisen syrjäytymisen vähentämiseksi tarvitaan toimenpiteitä ja tavoitteellista yhteistyötä yli toimi- ja hallintoalojen. Esimerkiksi Lapsiystävällinen kunta -mallin tai Lapsistrategiatyön kautta voidaan saada aikaan käänne parempaan. Opetuksen toimiala ei voi ratkaista suuria sosiaalisia ja yhteiskuntapoliittisia ongelmia yksin, vaan siihen tarvitaan laajempi näköala ja yhteistyö, jossa koulutus nähdään keskeisenä hyvinvoinnin tekijänä.

OPPIVA-verkosto ehdottaa, että Kansallinen arviointineuvosto arvioi hyvinvointialueiden ja kuntien yhteisten toimien onnistumista ja arvioinnin pohjalta luodaan toimenpideohjelma yhteistyön kehittämiseksi. Tämän tueksi tarvitaan valtakunnallinen toimintaohjelma lapsiperheköyhyyden ja ylisukupolvisen syrjäytymisen voittamiseksi.

5. Perusopetus tarvitsee hyvinvoivan ja koulutetun henkilöstön

Peruskoulun opetushenkilöstön, oppilaitosjohdon ja kuntien opetushallinnon sekä sen johdon työhyvinvoinnista ja osaamisen päivittämisestä on kannettava erityistä vastuuta. Valtion tasolla on arvioitava, miten tähän nykyisin kohdennetaan määrärahoja ja miten toimiva täydennyskoulutus saadaan koskemaan kaikkia.

Henkilöstökoulutuksessa yhtenäinen, tulevaisuuteen suuntaava osaaminen täytyy määritellä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen opetuksen toteuttamisen näkökulmasta kansallisesti. Tämän tulee kohdistua sekä jokaisen yksilölliseen koulutustarpeeseen että ajankohtaisten koulutuspoliittisten uudistusten koulutus- ja kehittämistarpeisiin. Opetushenkilöstön jatkuvaan oppimiseen osallistumisen esteet pitää poistaa, ja opettajien yhteisöllistä työskentelyä tulee edistää.

Paras tilanne olisi, että opetushenkilöstön ja johdon koulutusmäärärahat kohdistettaisiin koulutuksen järjestäjän tasolle, jonka tekemän henkilöstön kehittämissuunnitelman pohjalta järjestettäisiin paikallisesti ja alueellisesti hyvin suunniteltua ja pedagogisesti toimivaa henkilöstökoulutusta.

Opettajien peruskoulutuksen antamia valmiuksia tulee tarkastella suhteessa perusopetuksen kehittämistarpeisiin perusopetuksen uudistamisen yhteydessä.

OPPIVA-verkosto näkee, että opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen laadusta ja yhdenvertaisuudesta tulee huolehtia kansallisella tasolla. Opetushallituksen nykyinen teemalähtöinen osaamisen kehittämisen toteuttamismalli tulisi muuttaa strategisemmaksi osaamisen johtamisen viitekehyksen mukaiseksi malliksi. Viitekehyksen tulisi lähteä opetussuunnitelmasta ja rakentua kansallisesti yhtenäisiksi osaamiskuvauksiksi, joita voidaan täydentää ja painottaa paikallisella tasolla. OPPIVA-verkosto on valmis olemaan aktiivisesti mukana kansallisessa työssä.

Edellä kuvattua mallia täydennetään koulutuksen järjestäjän tasolla työuran aikaiseksi täydennyskoulutukseksi, joka huomioi geneerisen osaamisen lisäksi ajankohtaiset koulutuspoliittiset uudistukset.

Mikä on OPPIVA-verkosto ja miksi kannanotto?

[OPPIVA-verkosto](#) on perustettu vuonna 2017 kuntien yhteistyöverkostoksi, jonka tavoitteena on vauhdittaa verkostoyhteistyöllä suomalaisen varhaiskasvatuksen ja yleissivistävän koulutuksen oppimisen uudistamista. Verkostoon kuuluu tällä hetkellä 34 kuntaa, ja mukana ovat myös Suomen suurimpien kaupunkien opetustoimet.

OPPIVA-verkostossa on valmisteltu kannanottoa peruskoulun uudistamisen tarpeista kesäkuusta 2022. Valmisteluun on osallistunut tutkijoita, kuntien opetus- ja sivistystoimen johtoa ja opetushenkilöstöä. Viimeisimpiä tutkimus- ja arviointituloksia on näin yhdistetty käytännön opetusalan johtajien ja ammattilaisten näkemyksiin ja työkokemukseen.

OPPIVA-verkosto antaa kannanottonsa tiedoksi opetus- ja kulttuuriministeriölle, Opetushallitukselle, Kuntaliitolle, Suomen Rehtorit ry:lle, Opsia ry:lle, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry:lle, Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle Karville sekä eduskuntavaaleihin ja sen jälkeisiin hallitusohjelmaneuvotteluihin valmistautuville puolueille.

OPPIVA-verkosto toivoo myös, että kannanottomme edistää peruskoulusta ja koulutuksesta käytävää julkista keskustelua ja konkretisoi tarvittavia toimenpiteitä.

Lisätiedot

OPPIVA-verkosto

Neuvottelukunnan puheenjohtaja **Mika Mäkelä** puh. 040 530 0791/mika.makela@hameenlinna.fi

Kehittämispäällikkö **Tarja Tuomainen** puh. 040 860 2214 /tarja.tuomainen@edita.fi